

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(individual Study)

สิทธิและเสรีภาพของข้าราชการทหารภายใต้หลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย พลโท โสฬส สนธยานนท์
รหัส ๖๔๐๙๔๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิและเสรีภาพของข้าราชการทหารภายใต้หลักประชาธิปไตย

พลโท โสภส สนธยานนท์^๑

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่ให้ทุกคนในสังคม สามารถแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้ ทั้งในลักษณะการแสดงออกโดยตนเองหรือแสดงออกทางตัวแทนผู้มีอำนาจ ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเลือกให้ทำหน้าที่ในการปกครอง

หากกล่าวถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น จะมีหลักสำคัญที่เรียกว่า “หลักประชาธิปไตย” คือ การเคารพสิทธิและความเสมอภาคของมนุษย์ โดยจะต้องไม่ละเมิดต่อกฎหมาย นอกจากหลักประชาธิปไตยแล้วยังมีหลักสิทธิและเสรีภาพที่นำมาใช้ในการปกครองด้วย ซึ่งคำว่า “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามปรารถนาของตน โดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึง ความสามารถของคนที่จะทำหรืองดเว้นกระทำการใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง เนื่องจากการทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้น เป็นลักษณะของเผด็จการ^๒ และสิทธิที่มีการบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศว่าประชาชนจะมีสิทธิ และเสรีภาพในเรื่องใดมากน้อยแค่ไหน เพียงใด ขึ้นอยู่กับบริบทสังคมของประเทศนั้นๆ

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพไว้ในหมวด ๓ หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย อาทิเช่น มาตรา ๔^๓ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” มาตรา ๒๕^๔ “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยนอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรานั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” ส่วนสิทธิเสรีภาพของข้าราชการทหารไว้บัญญัติใน มาตรา ๒๗^๕ วรรค ๕ ว่า “บุคคลผู้เป็นทหาร ดำรง

^๑ รองเจ้ากรมพระธรรมนูญ

^๒ ดาวน้อย สุทธินิภาพันธ์, “หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย, หน้า ๓

^๓ มาตรา ๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^๔ มาตรา ๒๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^๕ มาตรา ๒๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงาน หรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม” จากบทบัญญัติมาตรา ๒๗ แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการทหาร ย่อมมีสิทธิเสรีภาพเหมือนกับบุคคลทั่วไป แต่ผู้ที่เป็นทหารยังต้องอยู่ภายใต้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมตลอดถึงบรรดาคำสั่งต่างๆ และประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนตามที่ราชการกำหนด ซึ่งเรียกว่า “วินัยทหาร” ซึ่งถือเป็นหลักแห่งความประพฤติของทหารที่จะต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง โดยเคร่งครัด หากว่าข้าราชการทหารคนใดฝ่าฝืน ละเลย หรือไม่ปฏิบัติตาม ต้องรับทัณฑ์ตามที่กำหนดไว้ อย่างที่ทราบกันดีว่าข้าราชการทหารจะมีหน้าที่สองบทบาท โดยเป็นทั้งทหารและเป็นทั้งพลเรือน ซึ่งประชาชนทั่วไปเรียกกันว่า “ประชาชนในเครื่องแบบ” เพราะการเป็นทหารนั้น ไม่ได้ทำให้สถานะความเป็นพลเรือนหรือประชาชนหมดสิ้นไป ตำแหน่งหน้าที่หรือเครื่องแบบนั้น เพียงแต่ครอบความเป็นพลเรือนอยู่เพียงภายนอกเท่านั้น^๖

นอกเหนือจากเหตุผลที่ทหารมี ๒ บทบาทดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของทหารในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอย่างมาก ทหารยังได้รับมอบหมายหน้าที่อื่นๆ นอกจากการสู้รบหรือการสงคราม เช่น การบรรเทาสาธารณภัยเมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ การพัฒนาประเทศ การปราบปรามยาเสพติด ฯลฯ ดังนั้น ทหารจึงควรที่จะได้รับสิทธิเสรีภาพในระดับที่ใกล้เคียงกับพลเรือนหรือประชาชนทั่วไปให้มากที่สุด โดยควรถูกจำกัดเพียงส่วนที่เกี่ยวกับวินัยทหารโดยตรงเท่านั้น แต่ปัจจุบันพบว่าสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทหารยังคงถูกจำกัด เช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกทหารใหม่ที่มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกทางวิชาการซึ่งรวมทั้งการพูด การพิมพ์ ที่มีการจำกัดในบางกรณี เช่น การมีคำสั่งหรือข้อบังคับกำหนดกฎเกณฑ์ ไม่ให้พูดในเรื่องนอกหน้าที่ราชการของตน หรือการพูด หรือแสดงกริยาในลักษณะเป็นการไม่เคารพนายทหารเหนือตน หรือจะทำให้เกิดการแตกความสามัคคี หรือห้ามพิมพ์และเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่จะเกิดผลทางลบต่อทหาร เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของข้าราชการทหารว่าควรมีน้อยเพียงใด เพื่อให้อยู่ภายใต้หลักประชาธิปไตย

^๖ ขำนาญ จันทร์เรือง, สิทธิมนุษยชนทหาร, ค้นวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๔ จาก <https://www.gotoknow.org/posts/๓๙๓๑๖๕>

เนื้อหา

๑. หลักการของสิทธิมนุษยชน^๗ (The Human Rights Principles)

ปฏิกิริยาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนว่า ครอบคลุมสิทธิอะไรแล้ว ตัวปฏิกิริยาฯ เองยังได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ทั้งนี้ หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

๑.๑ เป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัวตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) นี้ไม่มีใครมอบให้ เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง

(๑) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์

(๒) การให้คุณค่าของมนุษย์ แบ่งเป็น ๒ ประเภท

(๒.๑) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม

(๒.๒) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก

(๓) การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมโดยทั่วไปมักให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า ซึ่งการให้คุณค่าแบบนี้นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติโดยการให้คุณค่าของความเป็นคน ในฐานะความเป็นมนุษย์ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

๑.๒ หลักสิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & Inalienability) หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลก ไม่ว่าจะเชื้อชาติ สัญชาติ เหล่ากำเนิดใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคน จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน ไม่ว่าจะคนๆ นั้น จะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง

ส่วนที่กล่าวว่าสิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ หมายความว่า ในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจ หรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองที่ดิน หรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่หากจะถามว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนเช่นนี้แล้ว สามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้หรือไม่ ในทางสากลได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะและสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิผู้ติดเชื้อ HIV/เอดส์ สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

^๗ พีระศักดิ์ พอจิต, สิทธิมนุษยชนในหลายมิติ, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย, หน้า ๕ – ๗

๑.๓ สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้นรัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองย่อมขัดต่อหลักการนี้

๑.๔ ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วยหรือมีสุขภาพดี

๑.๕ การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & Inclusion) หมายความว่าประชาชนแต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๑.๖ ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & The Rule of Law) หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิโดยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากลก็ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม หรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้

๒. สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ

๒.๑ แนวคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

แนวความคิดเรื่องของสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ในยุคกรีก อริสโตเติล กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ย่อมมีเสรีภาพในการเลือก และด้วยเหตุผลที่ถูกต้องย่อมช่วยให้เขาเข้าถึงธรรมชาติได้และ ณ จุดนี้เองคือเสรีภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์” โดยแนวความคิดนี้ถือว่า มนุษย์นั้นมีเสรีภาพอยู่แล้วตามกฎธรรมชาติภายใต้เหตุผลที่ถูกต้อง เนื่องจากภูมิปัญญาของมนุษย์ต่อมาเริ่มมีแนวความคิดว่า มนุษย์ตามธรรมชาตินั้นมีสิทธิเสรีภาพมาก และเมื่อทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ก็ไม่มีอำนาจในการบังคับซึ่งกันและกัน หากไม่มีการลดเสรีภาพของแต่ละคนลงมา การกระทบกระทั่งตลอดจนการขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นในสังคมได้ ผู้อ่อนแอต้องตกเป็นทาสและถูกจำกัดเสรีภาพหมด การมีเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจึงเป็นเหตุใหญ่ให้เกิดการไร้เสรีภาพ การเข้ามารวมเป็นสังคมยอมรับอำนาจการเมืองเหนือตน เป็นรูปแบบการปกครองต่าง ๆ ก็เพื่อให้อำนาจสูงสุดนั้นสูงเหนือทุกคน เป็นกรรมการคอยรักษากฎกติกาไม่ให้ผู้เข้มแข็งกว่าใช้เสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตรังแกผู้อ่อนแอกว่า หลักการของสิทธิและเสรีภาพโดยเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชนนั้นพัฒนามาสู่ปัจจุบัน โดยมีการกำหนดวางหลักของสิทธิและเสรีภาพ เงื่อนไขและหลักการ

จำกัดสิทธิของประชาชน โดยถือว่าการที่ราษฎรต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยนั้นก็เพราะประสงค์จะให้ตนมีสิทธิและเสรีภาพนั่นเอง ซึ่งรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันจะมีบทบัญญัติกำหนดเรื่องสิทธิและเสรีภาพไว้ทั้งสิ้น^๔

๒.๒ ความหมายระหว่างสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพ

เนื่องจากมีหลายคนเกิดข้อสงสัยว่า “สิทธิมนุษยชน” กับ “สิทธิเสรีภาพ” มีความเหมือนหรือความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร สรุปได้ว่า

“สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) หมายความว่า สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ กติกาอนุสัญญาข้อตกลงต่าง ๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรอง

“สิทธิเสรีภาพ” (Rights and Liberties) หมายความว่า สิทธิที่มีการบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายของแต่ละรัฐ ว่าประชาชนจะมีสิทธิ และเสรีภาพ ในเรื่องใด มากน้อยแค่ไหนเพียงใด ขึ้นอยู่กับบริบทสังคมของประเทศนั้นๆ

“สิทธิเสรีภาพ” (Rights and Liberties) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้บัญญัติไว้ กล่าวคือ

“สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ และอำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

๒.๓ ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”^๕

“สิทธิและเสรีภาพ” เป็นคำที่เราคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเพราะมักจะถูกนำมาอ้างในการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการ รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐกระทำหรือโต้แย้งการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐ และยังถือว่าเป็นคำที่มีความสำคัญต่อพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย

คำว่า “สิทธิ” (Right) ในทางกฎหมายนั้น ได้มีนักกฎหมายหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ เช่น ขุนประเสริฐศุภมาตรา ได้อธิบายว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจหรือความสามารถซึ่งกฎหมายรับรองป้องกันให้บุคคลผู้หนึ่งมีอำนาจร้องขอให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายว่า สิทธิเป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้นๆ ด้วย

คณิน บุญสุวรรณ ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลสามารถที่จะมีหรือกระทำอะไรก็ได้ที่มีกฎหมายรองรับ แต่คำว่าทำอะไรก็ได้ในที่นี้ มิได้หมายความว่า ทำอะไรก็ได้

^๔ สมคิด เลิศไพฑูรย์และกล้า สมทวนิช, รายงานวิจัยการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยศาลรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖) หน้า ๔ - ๖.

^๕ พงษ์พิสัย วรณราช, “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนหรือต่างกันอย่างไร, ค้นวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔ จาก

ตามใจ เพราะหากทำอะไรลงไปแล้วเกิดไปกระทบสิทธิของคนอื่นหรือทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อนเสียหาย หรือสูญเสียอะไรบางอย่าง การกระทำดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่จะต้องห้าม เช่น สิทธิในการมีทรัพย์สินส่วนตัว สิทธิในที่ดิน สิทธิในการป้องกันตัวเอง หรือสิทธิในการใช้รถใช้ถนน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อธิบายว่า สิทธิ คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ์ ฯลฯ) เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต และคณะ มีความเห็นเรื่อง “สิทธิ” นี้ว่า หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและบุคคลอื่นหรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน

ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ ได้แบ่งแยก “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ออกจากความหมายของคำว่า “สิทธิตามความหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรอง คุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด ซึ่งการให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึง การให้หลักประกันในทางหลักการซึ่งหมายถึงการมุ่งคุ้มครองต่อสถาบันในทางกฎหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหลายต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ

หากนำหลักการและความคิดเกี่ยวกับสิทธิมาประมวลแล้ว ก็จะได้เห็นว่าสิทธิมีลักษณะสำคัญที่ตรงกันอยู่หลายประการ ได้แก่

(๑) สิทธินั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิ สิทธิจะเป็นการรับรองให้เจ้าของสิทธิมี “อำนาจ” สามารถ “ใช้” สิทธินั้นได้ หรืออาจจะไม่ใช้สิทธิในอันได้ตามเจตจำนงของเจ้าของสิทธิ ในบางกรณีก็อาจจะให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตนแทนได้ ซึ่งการให้ผู้อื่นใช้สิทธิแทนนี้มีมากพบในกฎหมายแพ่ง

(๒) สิทธินั้นเรียกร้องให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิของตนนั้น กล่าวคือ ถ้าเป็นสิทธิในทางแพ่งจะสามารถเรียกร้องต่อทรัพย์สิน (ทรัพย์สินสิทธิ) บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องยอมรับและไม่ละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สินผู้อื่นมีสิทธิอยู่นั้น หรือเรียกร้องให้บุคคลดำเนินการหรือไม่ดำเนินการ (บุคคลสิทธิ) หรือในทางกฎหมายมหาชน สิทธินั้นจะเรียกร้องให้รัฐโดยหน่วยงานของรัฐ กระทำการ หรือไม่กระทำการใดๆ เพื่อตนได้ ทุกกรณีนั้นแสดงถึง “หน้าที่” ที่ผู้อื่นจะกระทำต่อสิทธินั้น กล่าวคือในทุกสิทธิจะมีหน้าที่ต่อผู้อื่นเสมอ

(๓) สิทธิจะเกิดขึ้นก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากสิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ที่จะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐ ปัจเจกชนทั่วไปจะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายรับรองสิทธิของตน และกำหนดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นเท่านั้น จริงอยู่แม้ในทางแพ่งบุคคลมีสิทธิจะดำเนินกิจกรรมผูกพันได้โดยเสรี และนิติกรรมนั้นก็อาจจะเกิดสิทธิทางแพ่งขึ้นก็ได้ แต่การที่บุคคลสามารถดำเนินนิติกรรมกันได้นั้นก็ต้องชอบด้วยเงื่อนไขที่กฎหมายได้กำหนดไว้ด้วย ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดย

กฎหมายเท่านั้น โดยกฎหมายอาจจะกำหนดสิทธิไว้โดยชัดเจนหรือให้อำนาจแก่ปัจเจกชนไปกำหนดก่อตั้งสิทธิระหว่างกันและกันได้โดยเสรี ตราบใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนสิทธิต่อรัฐนั้นก็ชัดเจนว่าต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติเท่านั้น

ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) นั้น แปลว่า “ความมีเสรีหรือสภาพที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรค สภาพที่มีสิทธิที่จะทำ จะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น” กล่าวขยายความได้ว่า เสรีภาพเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองแก่บุคคลที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ตามที่เขาต้องการได้โดยอิสระ หรือโดยปลอดจากอุปสรรคหรือการบังคับขัดขวาง เสรีภาพจึงทำหน้าที่ตามกฎหมายให้รัฐและบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพและไม่ไปรบกวน ขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขา

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อธิบายว่า เสรีภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำและไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ โดยสรุปแล้ว เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้ บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

อย่างไรก็ดี อาจมีกรณีที่เกิดความสับสนได้ คือ กรณีของ “สิทธิในเสรีภาพ” (Freiheitsrecht) กล่าวคือ โดยลำพังของเสรีภาพนั้น ไม่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการที่จะนับถือศาสนาหรือไม่นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งในแง่นี้มิได้ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นแต่อย่างใด แต่หากกล่าวว่า “สิทธิในเสรีภาพ” นั้นหมายความว่าบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองในความหมายนี้ ย่อมก่อให้เกิดความผูกพันต่อบุคคลอื่น กล่าวคือ บุคคลย่อมมีหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลนั้น ตัวอย่างสำคัญ คือ รัฐธรรมนูญของเยอรมันได้บัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพไว้ในมาตรา ๒ โดยในวรรคหนึ่งเป็น “เสรีภาพทั่วไปในการกระทำการ” โดยถือว่าเป็น “สิทธิขั้นพื้นฐานหลัก” (Muttergrundrecht) ซึ่งจากสิทธิและเสรีภาพหลักดังกล่าวได้ก่อให้เกิดเสรีภาพเฉพาะเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย ในกรณีที่มีการแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพโดยอำนาจรัฐในกรณีนี้ย่อมถือว่าสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมีสถานะเป็น “สิทธิในการป้องกันตามกฎหมายมหาชน” อันเป็นสิทธิที่อาจเรียกร้องให้รัฐดำเนินการเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองได้อย่างสมบูรณ์

๓. ความเป็นมาของหลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชนซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลกเป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน ในด้านหลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองโดยการดำเนินการต่าง ๆ ที่ต้องการการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของประชาชน ตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองระบอบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชน^{๑๐} โดยลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย^{๑๑} ประกอบด้วย

^{๑๐} ดาวน้อย สุทธินิภาพันธ์, “หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย, หน้า ๑

^{๑๑} อมร รักษาสัตย์และคณะ, ๒๕๓๙, ประชาธิปไตย : อุดมการณ์หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ, กรุงเทพฯ :

(๑) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือ โดยความยินยอมของประชาชน

(๒) การเลือกผู้แทนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนต้องเป็นการเลือกที่บริสุทธิ์ ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

(๓) ให้ความสำคัญแก่แนวคิดที่แตกต่าง ร่วมกันแก้ไขปัญหาและตัดสินใจทางการเมืองร่วมกัน

(๔) เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงการเลือกตั้ง เป็นต้น

(๕) ไม่เลือกปฏิบัติ บังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม

(๖) มีการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

(๗) ตัดสินใจหรือปฏิบัติตามเสียงข้างมาก

(๘) ประชาชนมีความเสมอภาคโดยเฉพาะด้านกฎหมาย และมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ

(๙) ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานและหลักการของเสรีนิยม

(๑๐) ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพ

(๑๑) รัฐบาลให้หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรมไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ

(๑๒) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่าง ๆ หรือ ใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง และ

(๑๓) รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อ รัฐบาลรวมถึงมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดได้ จะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวจะเป็นลักษณะสำคัญที่ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยพึงได้รับ และเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องรับรู้และทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

๔. กฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของทหาร

๔.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดังนี้

มาตรา ๔^{๑๒} ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน

มาตรา ๒๕^{๑๓} สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๖^{๑๔} การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่มีรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุดังกล่าวความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๗^{๑๕} บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรา ๓๒^{๑๖} บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูล ส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๓๔^{๑๗} บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกัน

^{๑๔} มาตรา ๒๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^{๑๕} มาตรา ๒๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^{๑๖} มาตรา ๓๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^{๑๗} มาตรา ๓๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สุขภาพของ ประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

๔.๒ พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๕๑

“ข้าราชการทหาร” หมายความว่า ข้าราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทหาร

“ข้าราชการพลเรือนกลาโหม” หมายความว่า ข้าราชการที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้รับราชการในกระทรวงกลาโหมในตำแหน่งที่มีใช้อัตราทหารและไม่มีชั้นยศเพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะทาง

“ทหารกองประจำการ” หมายความว่า ทหารกองประจำการตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

“นักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหม” หมายความว่า นักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทหาร

“เจ้าหน้าที่ทางทหาร” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่งตั้งโดยความเห็นชอบของสภากลาโหม เพื่อปฏิบัติภารกิจตามพระราชบัญญัตินี้^{๑๘}

ทหาร ประกอบด้วย ข้าราชการกระทรวงกลาโหมที่เป็นข้าราชการทหาร ทหารกองประจำการ นักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหม ที่ขึ้นทะเบียนกองประจำการและบุคคลที่ถูกเรียกเข้ารับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ข้าราชการกระทรวงกลาโหม แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือนกลาโหม

ข้าราชการทหารกับการเมือง สำหรับข้าราชการทหารต้องปฏิบัติตาม ขอบบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ.๒๕๔๙^{๑๙} ซึ่งกำหนดไว้ว่า ข้าราชการกลาโหมจะต้องไม่กระทำการอันเป็นการฝาดนอกรอบ ดังต่อไปนี้

๑. ไม่วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลให้ปรากฏแก่ประชาชน

๒. ไม่แต่งเครื่องแบบซึ่งทางราชการกำหนดไว้ไปรวมประชุมพรรคการเมืองหรือไปรวมประชุมในที่สาธารณะใด ๆ อันเป็นการประชุมที่มีลักษณะทางการเมือง

๓. ไม่เขียนจดหมายหรือบทความไปลงหนังสือพิมพ์ หรือพิมพ์หนังสือ หรือใบปลิว ซึ่งจะจำหน่ายแจกจ่ายไปยังประชาชนอันมีข้อความที่เป็นลักษณะของการเมืองและไม่โฆษณาหาเสียงเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมืองหรือแสดงการสนับสนุนพรรคการเมืองใดๆ ในที่ที่ปรากฏแก่ประชาชน

^{๑๘} มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พุทธศักราช ๒๕๔๗

^{๑๙} ขอบบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๙

๔.๓ พระราชบัญญัติวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

มาตรา ๔^{๒๐} วินัยทหารนั้น คือ การที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหาร

มาตรา ๕^{๒๑} วินัยเป็นหลักสำคัญที่สุดสำหรับทหาร เพราะฉะนั้นทหารทุกคนจักต้องรักษาโดยเคร่งครัด อยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืนท่านให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด

ตัวอย่างการกระทำความผิดวินัยทหาร มีดังต่อไปนี้

- ๑) ดื้อ ขัดขืน หลีกเลียง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
- ๒) ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
- ๓) ไม่รักษามรรยาทให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร
- ๔) ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร
- ๕) เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเล่นเล่อต่อหน้าที่ราชการ
- ๖) กล่าวคำเท็จ
- ๗) ใช้กริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร
- ๘) ไม่ตักเตือนสั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ใดบังคับบัญชาที่กระทำความผิดตามโทษานุโทษ
- ๙) เสพเครื่องดองของเมาจนถึงเสียกริยา

^{๒๐} มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๒๑} มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

บทสรุป

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ข้าราชการทหารถือว่าเป็นบุคคลที่ต้องสวมหมวกสองใบ ทั้งในบทบาททหาร และ บทบาทพลเมือง ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใดจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทั้งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และหน้าที่ของตนเองต่อสังคม ในส่วนหน้าที่ของการเป็นข้าราชการทหาร หากเป็นผู้บังคับบัญชาจะต้องอาศัยอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ในการควบคุม บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชา โดยใช้สิทธินอกเหนืออำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้ ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชาก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย ในส่วนหน้าที่ของพลเมืองก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีปฏิบัติตามกฎหมาย

สิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างกว้างขวาง หากข้าราชการทหารอยู่ในบทบาทพลเมืองย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป แต่หากอยู่ในบทบาทของทหารย่อมต้องอยู่ภายใต้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ คำสั่ง ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของข้าราชการทหารนั้นยังคงมีข้อจำกัด เช่น ในเรื่องการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกทางวิชาการซึ่งรวมทั้งการพูด การพิมพ์ ที่มีการจำกัดในบางกรณี หากมีคำสั่งหรือข้อบังคับ กำหนดกฎเกณฑ์ ไม่ให้พูดในเรื่องนอกหน้าที่ราชการของตน หรือการพูดหรือแสดงกริยาในลักษณะเป็นการไม่เคารพนายทหารเหนือตน หรือจะทำให้เกิดการแตกความสามัคคี หรือห้ามพิมพ์และเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่จะเกิดผลทางลบต่อทหาร เป็นต้น หากฝ่าฝืนย่อมมีบทลงโทษ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพของทหารดังกล่าว อาจจะไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน แต่เนื่องด้วยข้าราชการทหารซึ่งมีรูปแบบการปกครองแบบบังคับบัญชา จึงจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด ข้าราชการทหารจึงต้องเป็นผู้ประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัย เพื่อความเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชา **ตลอดจนในกรณีที่ประเทศตกอยู่ในภาวะสงคราม หรือ ภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ การฝึกวินัยทหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ทหารมีความพร้อมในการรบ การสงคราม และปฏิบัติการกิจต่างๆ ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งภัยที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องอาศัยความพร้อมในการปฏิบัติการทางทหารที่ต้องการความเฉียบขาดและรวดเร็วในการปกป้องประเทศชาติ** การให้สิทธิและเสรีภาพอย่างเช่นพลเมืองทั่วไปจึงไม่อาจกระทำได้

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

ดาวน้อย สุทธินิภาพันธุ์, “หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุลักษณะ, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย.

พีระศักดิ์ พอจิต, สิทธิมนุษยชนในหลายมิติ, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย.

สมคิด เลิศไพฑูรย์และกล้า สมุทวณิช, รายงานวิจัยการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยศาลรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖).

อมร รักษาสัตย์และคณะ, ๒๕๓๙, ประชาธิปไตย : อุดมการณ์หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฎหมาย

ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยขาราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ.๒๔๙๙

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.๒๔๙๗

พระราชบัญญัติวินัยทหาร พ.ศ.๒๔๗๖

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

สารสนเทศ

ชำนาญ จันทร์เรือง, “สิทธิมนุษยชนทหาร”, คั่นวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๔ จาก

<https://www.gotoknow.org/posts/๓๙๓๑๖๕>

พงษ์พิลัย วรรณราช, “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนกันอย่างไร, คั่นวันที่

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔ จาก <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act๘๓.htm>